

Avrupa'da Gruplaşma ve Savaş Tehlikesi

I. Dünya Savaşı sonrası Avrupa’da yaşanan siyasi çalkantılar ve ekonomik bunalımlar, faşizm, nazizm ve komünizm gibi baskıcı rejimlerin yükselmesine yol açtı. Bu rejimlerin saldırgan ve yayılmacı politikaları, uluslararası gerilimleri tırmandırdı. Avrupa’da gruplaşmalar başladı ve savaş tehlikesi arttı.

İtalya'nın Yayılmacı Politikası

I. Dünya Savaşı'nın galiplerinden İtalya, Mussolini liderliğinde Akdeniz ve Balkanlara yönelik genişleme politikası izledi. Arnavutluk’u kontrol altına aldı ve Bulgaristan ile ittifak kurdu.

Milletler Cemiyeti’nin Etkisiz Kalması

İtalya ve Almanya’nın saldırgan politikaları karşısında Milletler Cemiyeti etkisiz kaldı.

Atatürk’ün Barış ve Güvenlik Politikaları

Bu kaotik ortamda Atatürk, barışçıl, gerçekçi ve akılcı bir dış politika izleyerek Türkiye'nin güvenliğini sağladı. Yeni bir savaş riskine karşı Türkiye, komşularıyla ilişkilerini güçlendirdi.

- » Balkan Antantı (1934) ve Sadabat Paktı (1937) gibi ittifaklarla sınır güvenliği sağlanmaya çalışıldı.
- » Fransa ve İngiltere ile ilişkiler geliştirildi.

Montrö Boğazlar Sözleşmesi (1936)

- » Boğazların güvenliği için Milletler Cemiyeti'ne başvuruldu.
- » Montrö Antlaşması ile Türkiye, Boğazlar üzerindeki egemenliğini güçlendirdi.

Askerî Hazırlıklar

- » Olası bir saldırıya karşı askerî tatbikatlar yapıldı.
- » Atatürk, bu tatbikatları bizzat denetledi.

NOT

Türkiye, 1930'larda Avrupa’daki yükselen savaş tehdidine karşı diplomasi ve bölgesel ittifaklarla güvenliğini sağlamaya çalıştı. Atatürk’ün öncülüğünde Balkan Antantı, Sadabat Paktı ve Montrö Boğazlar Sözleşmesi gibi adımlar atılarak hem barış korundu hem de Türkiye’nin egemenliği güçlendirildi.

Atatürk’ün Vefatı ve Savaş Öncesi Durum

- » Atatürk, II. Dünya Savaşı'nın başlamasından 10 ay önce (Kasım 1938) vefat etti.
- » Yerine geçen Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, tarafsızlık ve çok yönlü diplomasiyi esas alarak Atatürk’ün barışçıl dış politika anlayışı sürdürülmüştür.

Savaşın Başlaması ve Türkiye'nin Tarafsızlık Stratejisi

- » Savaş, 1 Eylül 1939'da Almanya'nın Polonya'yı işgaliyle başladı.
- » Türkiye, Mihver Devletler (Almanya, İtalya, Japonya) ve Müttefikler (İngiltere, Fransa, ABD, SSCB) arasında denge politikası izledi.
- » Ana hedef: Savaş dışı kalarak toprak bütünlüğünü korumak.

İngiltere ve Fransa ile İttifak (1939)

- » 19 Ekim 1939: Türkiye, İngiltere ve Fransa ile "Karşılıklı Yardım Antlaşması" imzaladı.
- » Türkiye saldırıya uğrarsa destek alacak.
- » Akdeniz'de savaş çıkarsa iş birliği yapılacaktır.
- » SSCB'ye karşı savaşmayacaktır.

Almanya ile İlişkiler ve Saldırmazlık Paktı (1941)

- » Haziran 1941: Almanya, SSCB'ye saldırınca Türkiye için işgal tehlikesi azaldı.
- » 18 Haziran 1941: Türkiye, Almanya ile "Saldırmazlık Paktı" imzaladı.

Müttefiklerin Baskısı ve Kahire Görüşmeleri (1943)

- » Ocak 1943: İnönü, İngiltere Başbakanı Churchill ile Adana'da görüştü.
- » Aralık 1943: İnönü, Churchill (Çörcil) ve ABD Başkanı Roosevelt (Ruzvelt) ile Kahire'de görüştü.
- » Türkiye, silah ve malzeme desteği karşılığında savaşa girmeyi prensipte kabul etti. Ancak yeterli destek gelmeyince tarafsızlık sürdü.

DİKKAT

Türkiye, II. Dünya Savaşı'nda denge politikası, ittifaklar ve diplomatik manevralarla savaş dışında kalmayı başardı.

Müttefikler, Türkiye'den iki önemli taleple bulundu: Almanya ile ticari ilişkilerini kesmesini ve Boğazlardan Alman gemilerinin geçişine izin vermemesini istediler. Türkiye bu talepleri kabul etti, çünkü savaşın gidişatından müttefiklerin galip geleceği açıkça belli olmuştu. Ayrıca Türkiye, uluslararası alanda yalnız kalmak istemiyordu. Bu nedenle, savaşın sonlarına doğru politikasını değiştirerek Müttefiklerin yanında yer aldı.

Türkiye, Birleşmiş Milletler'in (BM) kurucu üyesi olabilmek için: 23 Şubat 1945'te Almanya ve Japonya'ya savaş ilan etti. Bu hareket sembolikti, çünkü Almanya yenilmek üzereydi (Berlin kuşatma altındaydı). Fiilen savaşa katılım olmadı.

NOT

- » Türkiye, askeri ve ekonomik riskleri gözeterek savaşa girmekten kaçındı.
- » Diplomatik manevralarla hem Müttefiklerle ilişkileri korudu, hem de Almanya ile çatışmadan uzak durdu.
- » BM'ye kurucu üye olmak için stratejik bir adım atarak savaşın sonunda uluslararası konumunu güçlendirdi.